

แต่งงานบนหลังช้าง : อีก (หนึ่ง) ใบเบิกทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์

อ.อัคราพร สุขทอง

• ขบวนช้างแห่เจ้าบัวซึ่งแต่งกายในชุดชาวทวายมาสู่บริเวณงาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว陛下เกล้ารัชกาลที่ ๙ ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มีใจความตอนหนึ่งว่า...

“การเผยแพร่ชื่อเสียงความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองให้ชาวต่างประเทศได้รับรู้ยอมรับเป็นผลดีว่าเมืองไทยมีวัฒนธรรมมีสิ่งที่น่าสนใจมาก ประชาชนมีนิสัยใจคอที่ค่านับถือทำให้เราได้รับผลก็คือชื่อเสียงของบ้านเมือง ดังนั้นจึงควรพยายามเผยแพร่วัฒนธรรมและนิสัย

ใจคอที่ดีงามของคนไทย พร้อมทั้งประวัติศาสตร์และความเป็นอยู่ของคนไทยทุกหมู่เหล่าให้ชาวต่างชาติทราบมากที่สุด” (โครงการฝึกอบรมผู้บริหารเครือข่ายวัฒนธรรม, ๒๕๕๐ : ๒๙)

จากพระราชดำรัสพระองค์ได้ทรงชี้แนะแนวทางแห่งการเผยแพร่และอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยของดีที่เรามีอยู่ให้โลกได้รับรู้ สิ่งเหล่านี้มีอยู่แล้วอย่างอุดมสมบูรณ์ในสังคมไทยไม่ต้องสร้างหรือซื้อหา นักวิชาการถือเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งเรียกว่า ต้นทุนทางด้านวัฒนธรรม สิ่งซึ่งนักท่องเที่ยวจำนวนมากต้องการมาเรียนรู้สัมผัส ได้มาเห็น

เป็นสิ่งที่ลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เป็นแบบฉบับเฉพาะของชุมชน และท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถนำออกมาขายได้ไม่รู้จักจบสิ้น เพียงแต่ทำอย่างไรเราจึงจะรู้จักเอาความงดงามที่มีอยู่อย่างหลากหลายเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าทั้งในด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ชนบประเพณีของอันต้งามท้องถิ่นให้เคียงคู่ขนานกันไป

• บ่าวสาวพร้อมกับญาติผู้ใหญ่ลอบซุ่มประตู่เพื่อเข้าสู่พิธีแต่งงาน

เรื่องราวของกิจกรรมซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องมาแล้วเป็นปีที่สามใน วันแห่งความรัก (Valentine's Day) วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ณ บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในงานประเพณีการแต่งงานแบบพื้นเมืองของชาวกวย (กวย) หรือประเพณี “ซัดเต” ชนพื้นเมืองสุรินทร์ผู้ยึดอาชีพเลี้ยงช้างมาแต่โบราณและเรียกขานตัวเองว่า “กวยคัลฮาเจียง” ซึ่งแปลว่า คนเลี้ยงช้าง อาจเป็นอีก (หนึ่ง) ความพยายามขององค์กรท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์หลายภาคส่วนที่ร่วมกันสืบสานและถักทอปณิธานของพระองค์ท่านให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แจ่มชัดมากยิ่งขึ้น

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดชายแดนในภาคอีสานตอนล่างของไทยมีพรมแดนด้านทิศใต้เป็นประตูสู่ประเทศกัมพูชาอดีตอาณาจักรขอมโบราณ พลเมืองประกอบด้วยชน ๓ กลุ่มชาติพันธุ์สำคัญคือ ชาวกูย ชาวลาว และชาวกวย (กวย) หรือส่วย ต่างกลุ่มต่างมีประเพณี ภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง สุรินทร์จึงมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นมรดกทางด้านวัฒนธรรมตั้งคำขวัญของจังหวัดสุรินทร์ ที่ว่า... “สุรินทร์ ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม”

หากย้อนประวัติศาสตร์ไกลไปในอดีต “หัวเมืองเขมรป่าดง” แห่งนี้เคยเดินผ่านยุคแห่งความยิ่งใหญ่ในนามอาณาจักรเจนละ ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองแผ่อำนาจการปกครองเหนืออาณาบริเวณที่เป็นประเทศ

กัมพูชาในปัจจุบัน บางส่วนของภาคอีสานของไทยภาคใต้ของลาว รวมทั้งเวียดนาม เมื่อก่อนพื้นที่ก่อนต่อมาเมื่อขอมมีอำนาจอิทธิพลของอารยธรรมขอมก็เข้ามาแทนที่ สัญลักษณ์สำคัญของอารยธรรมขอมที่ปรากฏชัดคือปราสาทหินตามความเชื่อในศาสนาฮินดู จังหวัดสุรินทร์มีปราสาทหินทั้งงดงามและเก่าแก่ให้เห็นอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ปราสาทศีขรภูมิ ปราสาทบ้านพลวง กลุ่มปราสาทตาเมือน เป็นต้น สมคำคำ “ร่ำรวยปราสาท”

คำขวัญได้สื่อให้คนทั่วไปรับรู้ถึงวิถีชีวิตชุมชนของคนสุรินทร์อันมีอิทธิพลมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่ม คือ เขมร กวยหรือกวย และลาว ได้เป็นอย่างดี สุรินทร์จึงงามพร้อมไปด้วยมรดกทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลายแตกต่าง เช่น เขมรกินข้าวจ้าว ลาวกินข้าวเหนียว เขมรทอผ้าไหมกวยเลี้ยงช้าง ซึ่งการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของชนสามกลุ่มสามเชื้อสายในชุมชนเดียวกันทำให้เกิดการเลื่อนไหลทางด้านวัฒนธรรมและผสมกลมกลืนอย่างลงตัว มีการหยิบยืมกันใช้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยน จนเป็นปรากฏการณ์ของหมู่บ้านสามภาษาที่มีกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดสุรินทร์ เป็นอัตลักษณ์แห่งวิถีชีวิตชุมชนซึ่งยากนักจะพบเห็นได้ในจังหวัดอื่น ๆ

“ช้าง” กับ “ผ้าไหม” จึงเป็นเสมือนตัวแทน

● เจ้าสาวชาวภูยกยวมใส่ “จะมะ” หรือ “จะดอม” ไว้บนศีรษะ การแต่งกายเรียบง่ายใช้ผ้าไหมพื้นเมืองสุรินทร์

หรือสื่อสัญลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ไปโดยปริยายเห็นได้จากสมญาที่คนทั่วไปเรียกขานกันว่า “สุรินทร์เมืองช้าง” หรือ “ไหมงามเมืองสุรินทร์” เป็นที่เลื่องลือกระฉ่อนไกลไปถึงต่างประเทศ เป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เข้ามาเยือนสุรินทร์จึงมาเพื่อสัมผัสกับกลิ่นอายวัฒนธรรมแบบกัมพูชา ชื้อหาผ้าไหม ชมวิถีชีวิตความผูกพันระหว่างคนกับช้างและการแสดงความสามารถของช้างในรูปแบบต่าง ๆ จากการดูแลฝึกฝนของชนชาวกูย แห่งหมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์

“ช้าง” กับคนไทยมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันมาในทุกหน้าประวัติศาสตร์ คนไทยถือว่าช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง (ช้างเผือก) ช้างเป็นสัตว์ที่สูงส่ง เป็นตัวแทนของความยิ่งใหญ่ มั่นคง และความสง่างาม ธงชาติไทยสมัยก่อนยังคงมีรูปช้างเป็นสัญลักษณ์ คนไทยส่วนใหญ่จึงมีวิถีปฏิบัติต่อช้างด้วยความนอบน้อมอ่อนโยน เช่นเดียวกับประเพณีการเลี้ยงช้างที่มีมาแต่โบราณของชาวกูยสุรินทร์ อดีตชาวกูยเคยจับช้างป่ามาเลี้ยงด้วยวิธีการ “โพนช้าง” เพื่อนำมาฝึกฝนและใช้งานในครัวเรือนจนมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากเสมือนช้างเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในครอบครัว ดังนั้นชาวกูยจึงมีประเพณีปฏิบัติต่อช้างมากมาย เช่น เมื่อมีลูกช้างเกิดใหม่ แม่บ้านจะฉีกชายผ้าขึ้นคล้องคอ

ลูกช้างเช่นเดียวกับลูกของตน ด้วยเชื่อว่าพระคุณแม่จะช่วยปกป้องคุ้มครองทารกแรกเกิดให้แข็งแรงปลอดภัย คนในครอบครัวเรียกช้างเกิดใหม่ว่า “น้อง” มีการตั้งชื่อให้ มีการสู่ขวัญช้าง มีการขอขมาต่อช้าง หลังจากใช้งานหนักมาตลอดทั้งปี นอกจากนี้ในงานประเพณีต่าง ๆ ตลอดห้วงชีวิตของชนชาวกูยจะมีช้างเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ ได้แก่ งานบวช งานแต่งงาน

“ซัดเต” เป็นพิธีการแต่งงานแบบชาวกูยสุรินทร์โบราณที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ก่อนวันงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องมาสร้างกระท่อมเพื่อการประกอบพิธีที่หน้าบ้านเจ้าสาวด้วยตัวเอง ครั้นถึงวันแต่งงานเจ้าบ่าวจะแต่งกายด้วยชุดชาวกูย นุ่งโสร่ง กางร่มผูกด้วยผ้าสามสีและนั่งช้างไปยังบ้านเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าสาวก็แต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดชาวกูยเช่นเดียวกันสวมศีรษะด้วย “จะดอม” หรือ “จะมะ” พร้อมเครื่องประดับอื่น ๆ ที่ฝ่ายเจ้าบ่าวนำมาให้ เริ่มพิธีแต่งงานโดยหมอปราหมณ์ผู้ประกอบพิธีนำตัวเจ้าสาวลงมาที่กระท่อม มีการกันประตูเงินประตูทองและนับสินสอด จากนั้นหมอปราหมณ์จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญและถอดกระทูกวางไถ่เพื่อเสี่ยงทำนายอนาคตชีวิตสมรสของคู่บ่าวสาว มีการผูกข้อมือโดยญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายเพื่ออวยพรคู่บ่าวสาว ก่อนเสร็จพิธีเจ้าสาวจะอาบน้ำให้กับพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าบ่าวและเปลี่ยนผ้าไหมใหม่ที่เตรียมไว้ให้ จากนั้นเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวก็จะนั่งช้างไปด้วยกันที่วังทะเล (จุดที่แม่น้ำมูลไหลบรรจบกับแม่น้ำชี) ซึ่งเป็นเวียงน้ำขนาดใหญ่เพื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกูยเคารพนับถือบอกร่ำไห้ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้ถึงชีวิตคู่ ๆ ใหม่ที่ได้เริ่มต้นขึ้นในวันอันสำคัญนี้

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุรินทร์ มีตำรวจร่วมกันเพื่อฟื้นฟูประเพณี “ซัดเต” ขึ้นมาอีกครั้ง นำมาผนวก

เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งเพื่อ
 โปรโมทการท่องเที่ยวสุรินทร์ภายใต้
 คอนเซ็ปต์ “Surin by Nature”
 โดยจัดขึ้น ณ ศูนย์การศึกษา
 บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม
 จ.สุรินทร์ ปีนี้มีคู่รักบ่าวสาวมาร่วม
 พิธี ๒๘ คู่ เพิ่มมากกว่าสองปีที่
 ผ่านมาซึ่งมีคู่รักมาร่วมงาน ๒๑ คู่
 และ ๒๔ คู่ ตามลำดับ เป็นคู่รัก
 ระหว่างชาติหนุ่มต่างแดนกับสาวไทย
 จำนวน ๗ คู่ ที่เหลือเป็นคู่บ่าวสาว
 ชาวไทย จากการพูดคุยทราบว่าเจ้า

• คู่บ่าวสาวให้อาหารช้างร่วมกันหลังเสร็จพิธีแต่งงาน

บ่าวต่างต่างมีมาจากอเมริกา
 ฮอลแลนด์ ฮอลสเตอร์แลนด์ นอร์เวย์ และอิตาลี รูปแบบ
 ของกิจกรรมในวันนั้นคงยึดตามแบบประเพณีซิคเต
 ตั้งเดิมของชาวไทยภูเขาโบราณสัมผัสได้ถึงความซดง
 และศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งยังสร้างความสนุกสนาน
 ครึกครื้นตื่นเต้นให้แก่คู่บ่าวสาวและผู้มาร่วมงาน หลัง
 เสร็จพิธีการแต่งงานก็เป็นการจดทะเบียนสมรสบน
 หลังช้างโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์เป็นประธาน
 การจดทะเบียนและการมอบทะเบียนสมรสกระทำกัน
 บนหลังช้างต่อหน้าสักขีพยานนับหมื่น ๆ คนซึ่งเป็น
 ญาติของทั้งสองฝ่ายรวมถึงนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน
 ตามมาด้วยขบวนแห่ให้คู่บ่าวสาวนั่งช้างไปยังวังทะลุ
 เพื่อการเฉลิมฉลองและจัดเลี้ยงแสดงความยินดีโดยมี
 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์เป็นเจ้าภาพและ
 มอบของที่ระลึกเป็นตุ๊กตาช้างขนาดใหญ่ให้กับคู่รักทุก
 คู่ไว้เป็นสักขีพยานแห่งรัก

Stefan หนุ่มวิศวกรจากนอร์เวย์ กับเอมอร
 (นามสมมุติ) สาวไทย พนักงานบริษัทจากจังหวัด
 ชุมพรทั้งคู่ต่างเมตตาและพิศมัยในช้างจึงตกลงใจมา
 เริ่มต้นชีวิตคู่กันที่นี่โดยมีช้างกว่าร้อยเชือกเป็นพยาน
 รักให้ ต่างจาก ละออบ บัวเนียม ดาวสุรินทร์เข็้อย
 เขมรจากอำเภอปราสาทสูงมีนักธุรกิจหนุ่มชาว
 ไครามาเข้าพิธีสมรสแบบซิคเตประเพณีที่แตกต่าง
 ออกไปตามความเชื่อเพื่อเป็นสิริมงคลและตามความ
 ประสงค์ของญาติทั้งสองฝ่ายที่วันนั้นมาร่วมให้กำลังใจ
 บ่าวสาวนับร้อยคน

“เราเสียายที่บักตาย (๑๔ กุมภาพันธ์

๒๕๕๑) ทุกฝ่ายได้เตรียมพร้อมสำหรับประเพณี
 ซิคเต ครั้งที่ ๒ ไว้เรียบร้อยแล้วแต่จำเป็นต้องงดไป
 เพราะประชาชนอยู่ในช่วงโศกเศร้าจากการ
 สิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระพี่นาง เราจึงเลื่อนเอา
 ความพร้อมนั้นมาจัดในปีซึ่งนับได้เป็นปีที่สาม”
 สมใจ เจ้าหน้าที่ทะเบียนอำเภอท่าตูมหนึ่งในคณะ
 กรรมการจัดงานอธิบายพร้อมรอยยิ้มที่เห็นมีผู้มาร่วม
 งานจำนวนมาก

การแต่งงานบนหลังช้างอาจเป็นเพียงประเพณี
 หนึ่งซึ่งแน่นอนไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศหรือใน
 โลก ที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง ก็
 เป็นอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่รับรู้ในหมู่นักท่องเที่ยว แต่
 เป็นการแต่งงานแบบไทยล้านนาในชื่อประเพณี “การ
 แต่งงานแบบล้านนาบนหลังช้าง” (Lanna Wedding
 on Elephant Back) หรือในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
 ที่อาจใช้ช้างเป็นองค์ประกอบในพิธีเพื่อเป็นสื่อ
 สัญลักษณ์ถึงการแต่งงานแบบไทยๆ

ท่ามกลางบรรยากาศหลากหลายกระแสแห่งการ
 อนุรักษ์ช้าง การเรียกร้องสิทธิเพื่อช้างขององค์กร
 ต่าง ๆ การพิเวร์เห่อเหิมสัตว์อื่นจนล้มใส่ใจสัตว์คู่
 บ้านคู่เมืองของไทย และการทารุณกรรมช้างใน
 อุศุทธกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นบ้านหลังใหม่ของช้าง
 ไทยยุคปัจจุบัน กระแสเหล่านั้นบอบอวลอยู่ในวันที่ช้าง
 ไทยมีเหลืออยู่น้อยเชือกเต็มทีทั้งช้างบ้านและช้างใน
 ธรรมชาติ (น้อยกว่า ๕,๐๐๐ เชือก) ความ

• อาจารย์บุญเรือง คัชมาย์ ปรารภผู้ท้องถิ่นกับ “จ๊ะมะ” หรือ “จะตอม” ที่ชาวบ้านตากกลางทำขึ้นเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว

Mr. Giovanni Soro สักขีพยานการแต่งงาน นักท่องเที่ยวชาวอิตาลีกับบรรดาเพื่อนเจ้าสาวชาวทวายในชุดพื้นเมือง

ศาลปะกำ (The Pakam Spirit House) เปรียบเสมือนเทวาลัย เป็นที่สิงสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษและมีปะกำตามความเชื่อของชาวกูย นิยมปลูกสร้างไว้ในชุมชน มีลักษณะเป็นเรือนไม้ค้ำยหอสูง มีเสาสี่ต้น หันหน้าไปทางทิศเหนือในตำแหน่งที่เงาบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน ศาลปะกำใช้เป็นที่เก็บรักษาหิ้งปะกำและอุปกรณ์ในการคล้องช้าง ชาวกูยเชื่อว่าหากทำกิจกรรมใดก็ตามต้องทำพิธีเช่นไหว้บอกกล่าวผู้มีปะกำเพื่อความป็นสิริมงคล

วังทะลุ (The Wang Ta Loo) เป็นจุดที่แม่น้ำมูลซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดสุรินทร์ไหลมาบรรจบกับลำน้ำชีที่บ้านตากกลาง ห่างจากศูนย์ฯ ศึกษาประมาณ ๓ กิโลเมตร เป็นป่าบุงป่าทามที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเลี้ยงช้าง ชาวกูยจึงนิยมนำช้างมาปล่อยหากินอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ตอนเย็นก่อนนำช้างกลับบ้านก็จะพาช้างอาบน้ำเล่นน้ำอย่างสนุกสนานสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

การเดินทางไปหมู่บ้านช้าง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๒๑๔ (สุรินทร์-ร้อยเอ็ด) ถึงกิโลเมตรที่ ๔๒ เลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านตากกลางอีก ๒๒ กิโลเมตร รวมระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุรินทร์ ๖๐ กิโลเมตร

สอบถามข้อมูลรายละเอียดที่ :
 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ โทร ๐๔๔-๕๑๑๙๗๕,
 ๐๔๔-๕๑๑๕๙๙,
 www.surinpa.org
 : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
 สำนักงานสุรินทร์ โทร. ๐๔๔-๕๑๔๔๘๗-๘ •

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๐). **โครงการฝึกอบรมผู้บริหารเครือข่ายวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.
- สุพน ปานทอง. (๒๕๔๙). **บ้านจันทน์ช้าง.** สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (๒๕๕๐). **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. (๒๕๓๙). **เส้นทางช้างสุรินทร์.** สถาบันราชภัฏสุรินทร์ : สุรินทร์.